

KRIITTISTEN TAPAHTUMIEN MENETELMÄ LASTENSUOJELUN SOSIAALITYÖTÄ KOSKEVASSA TUTKIMUKSESSA

Anne-Mari Jaakola: *VTM, tohtorikoulutettava, Yhteiskuntatieteiden laitos, Itä-Suomen yliopisto*

Riitta Vornanen: *YTT, ma. professori, Yhteiskuntatieteiden laitos, Itä-Suomen yliopisto*

Pirjo Pölkki: *PsT, professori, Yhteiskuntatieteiden laitos, Itä-Suomen yliopisto*

anne-mari.jaakola@uef.fi, riitta.h.vornanen@uef.fi, pirjo.polkki@uef.fi

Janus

Janus vol. 22 (2) 2014, 156–171

Tiivistelmä

Kriittisten tapahtumien menetelmä on laajalti tunnettu ja käytetty tutkimusmenetelmä useilla tieteenaloilla. Lastensuojelua koskevassa tutkimuksessa sen käytöstä on kuitenkin vielä vähän tietoa. Tässä artikkelissa esitellään menetelmän keskeinen tausta ja tutkimukselliset periaatteet, ja pohditaan sen tutkimuskäyttöä. Artikkelin vastaus kysymyksiin, miten ja kuinka paljon kriittisten tapahtumien menetelmää on käytetty lastensuojelututkimuksessa ja millaista menetelmällä tehty tutkimus on. Aineistona ovat viititetokannoista kerätyt 11 kansainvälistä tutkimusartikkelia. Aineiston sisällönanalyysin tuloksena aineisto jakaantui kolmeen luokkaan. Menetelmää on käytetty 1) lastensuojelussa tapahtuneiden päätöksenteon virheiden raportoinnin ja selittämisen menetelmänä, 2) empiirisenä tutkimus- ja analyysimenetelmänä ja 3) lastensuojelun ennaltaehkäisevien menettelytapojen tarkastelemisen menetelmänä. Tulokset viittaavat siihen, että menetelmällä on monia käyttömahdollisuuksia, vaikka sen empiirinen käyttö tutkimusmenetelmänä on ollut verraten vähäistä lastensuojelun tutkimusaiheissa.

JOHDANTO

Tässä artikkelissa¹ tarkastellaan John F. Flanaganin (1954) kehittämän kriittisten tapahtumien menetelmän (*critical incident technique/CIT*) käyttöä lastensuojelun sosiaalityön tutkimuksessa. Tarkoituksena on esitellä kriittisten tapahtumien menetelmä yhtenä metodisena vaihtoehtona tutkittaessa lastensuojelun sosiaalityön työprosesseihin, erityisesti lapsen tilannetta koskevaan arviointiin ja päätöksentekoon, liittyviä kriittisiä tekijöitä. Koska lastensuojelun sosiaalityön työprosesseja ja tapahtumaketjuja on vaikea tutkia suorina kausaalisina syy-seuraussuhteina, tarjotaan kriittisten tapahtumien menetelmä yhden mahdollisen tavan tutkia näitä työprosesseja ja tapahtumien kulkuja.

Ensinnäkin se voi toimia ajatuksellisenä apuvälineenä vaikeiden asiakastapausten asiakkuusprosessien jäsentämiseen. Toiseksi se tarjoaa uudenlaisen tavan lastensuojelun käytäntöjen tunnistamiseen. Lisäksi se tuo yhden menetelmällisen vaihtoehdon sosiaalityön empiiriseen tutkimukseen.

Lastensuojelu on inhimillistä toimintaa, jossa kohdataan vaikeita tilanteita, draматиikkaa ja vahvoja, ennakoimattomia käännteitä, joiden seuraukset voivat olla vakavia lapsen turvallisuudelle ja kehitykselle. Lastensuojelutyö edellyttää taitoa arvioida, havainnoida ja reagoida lapsen tilanteeseen oikea-aikaisesti. Mitä tarkemmin lapsen tilanne arvioidaan, sitä paremmin minimoidaan lasta koskevan päätöksenteon virheet (esim.

Munro 1999 ja 2005; Mills & Vine 1990). Angloamerikkalaisissa maisa arvioinnin tarkkuutta todennetaan mittaamalla lapsen kohdistuvia riskejä (Gilbert ym. 2011). Suomalainen lastensuojelu on lähtökohtaisesti tarvelähtöistä ja tähtää lapsen hyvinvoinnin turvaamiseen (Pösö 2011). Kriittisimpiä ja samalla koskettavimpia ovat tapaukset, joissa lapsen tilannetta koskevassa arvioinnissa ei tunnisteta lapsen hengen vaaraa ja lapsi kuolee.

Henkirikoksen uhrina kuolleiden lasten määrä on Suomessa melko alhainen. Lasten osuus kaikista henkirikosten uhreista on noin kuusi prosenttia (Salmi ym. 2009; Ellonen ym. 2007). Vuosina 2011 ja 2012 Suomessa kuitenkin tapahtui poikkeuksellisen monta perhesurmaa, joissa kuoli yhteensä 22 lasta (Lehti 2013; Piispa ym. 2012). Perhesurmien ja 8-vuotiaan Eerikan kuoleman taustoista ja tapahtumiin johtaneista syistä laaditut raportit tuovat esiin viranomais- ja lastensuojelutyön haavoittuvuuden (Kumpula 2013; Saira & Kankainen 2014; Kananoja ym. 2013; Lasten kuolemat 2014). 8-vuotiaan Eerikan kuoleman syitä selvittänyt tutkijaryhmä toteaa, että perheväkivallan uhreina kuolleiden lasten tapaukset tulisi rikostutkinnan lisäksi aina selvittää systemaattisesti. Systemaattinen raportointi lapsen kuolemaan johtaneiden tapausten syistä, tehdyistä havainnoista ja virheistä tarjoaisi lastensuojeluun kehittävää tietoa. (Kumpula 2013; Kananoja ym. 2013.) Kriittisten tapahtumien menetelmä voi tarjota yhden mahdollisen tavan tämän kaltaiseen selvitystyöhön. Menetelmän avulla voidaan tutkia lastensuojelun asiakastyön tapahtumakulkuja, tunnistaa asiakasprosessissa tapahtuneita virheitä ja tut-

kia hyvää arviointia sekä päätöksentekoa edistäviä tekijöitä.

Tässä artikkelissa analysoidaan lastensuojelun sosiaalityöhön liittyviä kansainvälisiä tieteellisiä aikakausjulkaisuja, joissa on käytetty kriittisten tapahtumien menetelmää. Artikkelin alku tarkastelee kriittisten tapahtumien menetelmän taustaa ja luonnetta tutkimusmenetelmänä. Artikkelin empiirisessä osuudessa tehdään katsaus kriittisten tapahtumien menetelmän käyttöön lastensuojelun sosiaalityön tutkimuksessa. Artikkelin lopussa pohditaan tarkemmin menetelmän käyttömahdollisuuksia lastensuojelun tutkimusaiheisiin tulevaisuudessa.

KRIITTISTEN TAPAHTUMIEN MENETELMÄN TAUSTA

John Flanagan (1954) kehitti kriittisten tapahtumien menetelmän 1950-luvulla osaksi sotilaslentäjien koulutusta. Flanagan oli kiinnostunut tiedosta, jolla inhimillistä toimintaa (sotilaslentotoimintaa) oli mahdollista parantaa ja näin välttää inhimillisiä virheitä. Kriittisten tapahtumien menetelmän avulla voitiin tunnistaa ja identifioida inhimilliseen toimintaan edistävästi tai estävästi vaikuttavia tapahtumia, jolloin se mahdollisti toiminnan vaikuttavuuteen liittyvien tekijöiden tunnistamisen (Kain 2004). Menetelmän lähtökohtana oli siis oletus, että tapahtuman ja siihen vaikuttavien tekijöiden välisestä dynamiikasta voitiin tehdä päätelmiä.

Flanagan (1954, 327) määrittä tapahtuman (incident) inhimilliseksi toiminnaksi, joka on niin yksityiskohtaista ja havaittavissa olevaa, että se mahdollistaa

päätelmien teon toiminnan lopputuloksesta. Termillä kriittinen (critical) Flanagan tarkoitti inhimillisen toiminnan merkittävää ja ratkaisevaa roolia toiminnan tavoitteessa tai lopputuloksessa. Flanaganin mukaan toiminnan tehokkuutta tai tehostomuutta määrittäviä kriittisiä tapahtumia ovat työtehtävien tarkoituksen kannalta erityisen poikkeavat ja mieleen jäävät tapahtumat, jotka voidaan jälkeensä kuvata yksityiskohtaisesti ja ikään kuin jäljittää. Tapahtuman kriittisyyden määrittää siis sen kokija, ja kriittisyys on riippuvainen tapahtuman kokijan tapahtumalle antamasta merkittävyydestä (Flanagan 1954, 327). Kriittisiin tapahtumiin liittyy usein emotionaalinen lataus ja siksi menetelmään sisältyvä pyrkimys tapahtuman yksityiskohtaisesta kuvauksesta tekee menetelmästä varsin vaativan – ovathan esimerkiksi lastensuojelun sosiaalityö ja lastensuojelussa kohdattavat tapahtumat usein hyvin monitahoisia ja joskus jopa traagisia.

Kriittisten tapahtumien menetelmä kehitettiin ajalla, jolloin tutkimuksen teon vallitsevana tieteenfilosofisena suuntauksena oli positivismi ja määrällinen tutkimus (Butterfield ym. 2005; Kain 2004). Kriittisten tapahtumien menetelmä on lähtökohdiltaan määrälliseen havainnointiin perustuvaa (Flanagan 1954, 328). Menetelmän kehitykseen vaikutti 1950-luvulla myös behaviorismin kiinnostus ihmisen käyttäytymisen havainnointiin (Byrne 2001). Alun perin kriittisten tapahtumien menetelmällä kerättiin systemaattisella otteella määrällisiä havaintoja siitä, mitä sotilaslentotoiminnassa tapahtui ja mikä vaikutus inhimillisellä toiminnalla oli lentotoiminnan onnistumiseen

tai epäonnistumiseen (Flanagan 1954, 328–329).

Kriittisten tapahtumien menetelmään sisältyvä systemaattisuus puoltaa sen käyttötarkoitusta alkuperäisen nimensä mukaisesti tekniikkana (critical incident technique). Flanagan kuitenkin mielsi tekniikan pikemminkin joustavana tutkimusmenetelmänä, jota voitiin soveltaa erilaisiin tutkimustarkoituksiin (Flanagan 1954, 335; Koponen ym. 2000a; Kain 2004, 72; Vornanen ym. 2012, 205). Tällä perusteella tässä artikkelissa tekniikasta käytetään menetelmä-nimitystä. Tutkimustekniikan sijaan kriittisten tapahtumien menetelmä voidaan ajatella tutkimukselliseksi keinoksi tai tutkimukselliseksi lähestymistavaksi saada esiin kuvailevaa, tulkittua ja kokemusperäistä tietoa halutusta asiasta empiirisen tutkimuksen menetelmin (Chell 2005; Butterfield ym. 2005, 483). Sovellettavuutensa ansiosta menetelmää voidaan käyttää hyvin erilaisiin tutkimuksiin ja tutkimuksellisiin tarpeisiin esimerkiksi osana tutkimusmenetelmien kokonaisuutta (Vornanen ym. 2012, 213).

KRIITTISTEN TAPAHTUMIEN MENETELMÄN KÄYTTÖ TUTKIMUKSESSA

Kriittisten tapahtumien menetelmä etenee viiden vaiheen kautta (Flanagan 1954, 354–355). Ensimmäisessä vaiheessa tulee määritellä tutkittavan toiminnan tarkoitus ja tavoite, jotta sen toteutumisesta voidaan tehdä havaintoja ja päätelmiä. Ensimmäinen vaihe sisältää tiedon myös siitä, mitä suoritettavan tahon tai henkilön toiminnalta odotetaan. Toisessa vaiheessa tehdään suunnitelma kriittisten tapahtumien

tutkimiseksi, määritetään millaista tietoa tarvitaan, kuka tutkimuksen toteuttaa sekä se, miten, keneltä tai mistä aineisto kerätään. Kolmannessa vaiheessa toteutetaan aineistonkeruu. Tavoitteena on kerätä aineisto, joka sisältää mahdollisimman täydellisen ja tarkan kuvauksen tapahtumista. Aineiston keruun toteutuksessa olennaista on saada tietoa tapahtumien merkittävyydestä suhteessa toiminnan kontekstiin. Flanaganin (1954, 341) mukaan aineistonkeruussa oleellista on kysyä niin sanottuja what-kysymyksiä how-kysymysten sijaan. Tällä Flanagan tarkoitti, että ei tule kysyä, kuinka joku tapahtui vaan ennemminkin, mikä sai aikaan sen, mitä tapahtui. Aineistonkeruun edustavuuden kannalta keskeistä on havaittujen tapahtumien määrä, ei niinkään tutkimukseen osallistuvien määrä (Flanagan 1954, 343).

Neljäs vaihe sisältää aineiston analysoinnin. Analyysi voidaan toteuttaa sisällön-analyysinä kategorisoimalla tai luokittelemalla aineistoa (Flanagan 1954, 344; Schluter ym. 2007, 111; Butterfield ym. 2005, 479). Analyysin viitekehystenä toimii tutkittavan toiminnan tarkoitus. Tapahtumien kategorisoinnin tavoitteena on saada tapahtumat mahdollisimman hyvin tiivistettyä ja kuvattua. Näin saadaan esiin toiminnan onnistuneisuuden vaikuttaneita tekijöitä. Viidentenä vaiheena on tulosten tulkinta ja raportointi. Tulosten raportoinnissa on tärkeää luoda läpivalaisu koko tutkimusprosessiin, kuvata miten ja mistä tulokset on koottu ja arvioida saatuja tuloksia. (Flanagan 1954, 345; ks. myös Kain 2004.)

Vaikka kriittisten tapahtumien menetelmä on lähtökohdiltaan määrällinen

tutkimusmenetelmä, Butterfieldin ym. (2005, 481) mukaan valtaosa menetelmää käyttävistä tutkimuksista on kuitenkin toteutettu 1980-luvulta lähtien laadullisilla menetelmillä (ks. myös Chell 2005, 45). Muutoksen selittäjinä ovat toisaalta laadullisen tutkimusparadigman yleistymisen ja toisaalta kriittisten tapahtumien menetelmän subjektiivinen ja induktiivinen luonne (Butterfield ym. 2005, 483). Menetelmän metodologista taustaa vasten ajeltuna menetelmä tuottaa määrällisenä tutkimusotteena loogis-analyyttistä tietoa toiminnan lopputulokseen vaikuttaneista syistä. Laadullisena tutkimusotteena se puolestaan mahdollistaa kuvailevamman kokonaisnäkemyksen tapahtumaan liittyvistä havainnoista ja korostaa tapahtuman kokemusperäistä ja subjektiivista luonnetta (esim. Tirri & Koro-Lungberg 2002; Koponen ym. 2000a, 166; Vispoel & Austin 1995; Andersson & Nilsson 1964).

Vaikka kriittisten tapahtumien menetelmän vaiheet eivät eroa oleellisesti muun tyyppisen empiirisen tutkimuksen vaiheista, eroaa menetelmä kuitenkin omaksi tutkimukselliseksi lähestymistavakseen pyrkimyksessään systemaattisuuteen, tarkkuuteen ja täsmällisyyteen sekä korostaessaan tutkittavan toiminnan kontekstia (Gremler 2004, 67–68; Chell 2005; Vornanen ym. 2012). Tätä voidaan pitää menetelmän vahvuutena. Menetelmän etu on myös, että se korostaa tutkimukseen osallistuvan näkökulmaa ja kokemusta (Chell 2005, 45). Tällöin tapahtuman konteksti ja siihen vaikuttavat tekijät ovat tutkimukseen osallistuvan määriteltävissä. Menetelmän etuna on myös mahdollisuus saada esiin uutta tietoa ilmiöistä, joita on vaikea määrittellä en-

nalta yksityiskohtaisesti. Menetelmään sisältyvä tapahtumien yksityiskohtainen kuvaus mahdollistaa esimerkiksi työntekijöiden ajattelu- ja toimintatapojen avaamisen ja paljastaa ammatillisuuden taustalla vaikuttavaa hiljaista ”tacit” tietoa (Schluter ym. 2007, 107; Savaya & Gardner 2012). Menetelmän heikkous on kuitenkin virhealtuus, joka liittyy sen retrospektiiviseen luonteeseen. Menetelmällä kerätty aineisto on herkkä muistivirheille ja epä johdonmukaisuuksille. Vaarana on, että tapahtumien autenttisuus vääristyy mieleen palauttamiseen liittyvän uudelleen tulkinnan vuoksi (Edvardsson & Roos 2001; Kain 2004, 79; Sharoff 2008).

KRIITTISTEN TAPAHTUMIEN MENETELMÄLLÄ TEHTY AIEMPI TUTKIMUS

Flanagan kehitti kriittisten tapahtumien menetelmän teollisuus- ja organisaatiopsykologian alalla käytännön toimintaa ja työprosesseja koskevaa tutkimusta varten. Menetelmää on käytetty sen kehittelyajoista lähtien laajasti eri tieteenaloja koskevissa tutkimuksissa, mikä kuvastaa hyvin menetelmän joustavuutta ja soveltuvuutta monialaiseen tutkimuskäyttöön. Menetelmää on käytetty esimerkiksi psykologian alan tutkimuksissa koskien terapiaa, neuvontaa ja kuntoutustyötä (Butterfield ym. 2005; Ross & Egan 2004). Sitä on sovellettu paljon markkinoinnissa ja kauppatieteen alalla muun muassa asiakastytyväisyys- ja asiakaspalvelututkimuksissa (Edvardsson & Roos 2001; Gremler 2004) sekä kasvatustieteissä tutkittaessa onnistuneita ja epäonnistuneita oppimiskokemuksia (Vispoel & Austin 1995).

Terveys- ja hoitotieteessä tekniikkaa on käytetty huomattavan paljon ja monipuolisesti tutkittaessa esimerkiksi hoitotyön eettisyyttä (von Post 1996), hoitotyön laatua (Schluter ym. 2007; Wolf & Zuzelo 2006; Kempainen 2000; Minghella & Benson 1995) ja vuoro-vaikutusta hoitotapahtumassa (Fäger skiöld ym. 2003). Hoito- ja terveystieteellisessä tutkimuksessa menetelmää on hyödynnetty myös kliinisen hoidon laadun ja turvallisuuden tutkimuksessa (Iedema 2006; Bendsen ym. 1999) sekä tutkittaessa merkityksellisiä oppimistapahtumia terveystieteiden opettajankoulutuksessa (Turunen 2002). Menetelmää on käytetty myös potilaiden kokemusten sekä evidence-based perustaisen hoitotyön tutkimiseen (Schluter ym. 2007, 107–108; Koponen ym. 2000b). Hoitotyön tutkimuksessa on paljon yhtymäkohtia sosiaalityön tutkimukseen ja siinä käytyyn keskusteluun koskien kriittistä reflektiota sekä teorian ja käytännön yhteyden tunnistamista (Minghella & Benson 1995; Martin & Mitchell 2001; Carr 2005).

Vaikka kriittisten tapahtumien menetelmää on käytetty varsin laajasti eri tieteenaloja edustavissa tutkimuksissa, sosiaalityön kirjallisuudessa ja tutkimuksessa menetelmä ei ole kovin tunnettu ja siitä on kirjoitettu jokseenkin vähän. Suomessa on tehty joitakin menetelmää käsitteleviä, sosiaalipalveluihin ja sosiaalityöhön liittyviä, julkaisuja ja opinnäytetöitä (ks. esim. Haverinen 1998; Mäntysaari ym. 1996; Vornanen ym. 2012; Jomppanen 2010; Virtanen 2009).

Varhaisin tätä artikkelia varten löydetty kansainvälinen sosiaalityön tutkimus on Joan Dworkinin (1988) tutkimus teki-

jöistä, joiden perusteella sosiaalityöntekijät arvioivat potilaan vastentahtoisen sairaalahoidon tarvetta. Gerontologisen sosiaalityön tutkimuksessa menetelmää on käytetty tutkittaessa vanhusväestön laitoshoitoon siirtämiseen vaikuttaneita tekijöitä (Doherty & DeWeaver 2002). Davies ja kumppanit (2011) ovat tutkineet menetelmällä vanhuksiin kohdistuvaa taloudellista hyväksikäyttöä ja siihen liittyvien riskien tunnistamista sosiaalityöntekijöiden päätöksenteossa. Weyers ja van den Berg (2006) ovat käyttäneet menetelmää tutkiessaan yhteisösosiaalityön menestystekijöitä Etelä-Afrikassa. Koulun sosiaalityön tutkimuksessa menetelmää on hyödynnetty sosiaalityöntekijän ja vanhempien yhteistyösuhteen rakentumisen tutkimuksessa (Hansen 2009). Lisäksi Jan Fook (2002; ks. myös Fook ym. 1997) on kehittänyt menetelmän pohjalta sosiaalityöhön kriittisen reflektion lähestymistapaa. Kriittisessä reflektiossa inhimillisen toiminnan tarkastelun suunta on toiminnan tekijässä itsessään, hänen toiminnalleen antamissaan merkityksissä ja toiminnan kautta oppimisessa (Fook 2000 ja 2002; Askeland & Bradley 2009; Oterholm 2009; Payne & Askeland 2008; Lister & Crisp 2007; Davies & Kinloch 2000).

TUTKIMUSAINEISTO JA MENETELMÄ

Tämä artikkeli on kirjallisuuskatsaus, jossa tarkastellaan kriittisten tapahtumien menetelmän käyttöä lastensuojelun tutkimuksessa. Artikkelissa haetaan vastausta seuraaviin kysymyksiin: 1) Miten ja kuinka paljon kriittisten tapahtumien menetelmää on käytetty lastensuojelun sosiaalityön tutkimuksessa? 2) Millaista kriittisten tapahtumi-

en menetelmällä tehty lastensuojelun tutkimus on sisällöllisesti ja menetelmällisesti? Tutkimuksen tiedonintressinä on tieto siitä, että kriittisten tapahtumien menetelmää on käytetty laajasti eri tieteenalojen tutkimuksessa, mutta kartoittavaa tutkimusta menetelmän käytöstä lastensuojelun tutkimuksessa ei ole tietääksemme aiemmin tehty.

Artikkelin aineistonkeruun menetelmänä on ollut kuvaileva ja kartoittava kirjallisuuskatsaus (Salminen 2011; Kallio 2006). Tutkimus kartoittaa aiempaa tutkimusta sisällönanalyysin menetelmän ja muodostaa tämän tiedon pohjalta kuvailevan yleiskatsauksen kriittisten tapahtumien menetelmän käytöstä lastensuojelun tutkimuksessa.

Artikkelia varten tehtiin keväällä 2013 kirjallisuus- ja artikkeliviitehakuja Itä-Suomen yliopiston Nelli-portaalissa yhteiskuntatieteiden tietokantaryhmästä (ks. taulukko 1). Haku toteutettiin myös terveystieteiden ja käyttäytymistieteiden tietokantaryhmiin, mutta ne eivät tuottaneet hakuun uusia tai sopivia tuloksia. Kaikki haut tehtiin englanninkielisillä hakusanoilla, koska tarkoituksena oli saada tarkasteluun kansainvälisiä referoituja tutkimusartikkeleita. Aineistohaun hakusanat määritettiin Boolean hakulogiikkaan perustuen. Hakusanoja haettiin viitetietokannoissa olevista tiivistelmistä ja avainsanoista. Vaiheittaisen haun keskeisimmiksi hakusanoiksi osoittautuivat taulukossa 1. esitettävät hakusanat.

Annetuilla hakusanoilla vaiheittain koikeilemalla sopivimmaksi hakuyhdistelmäksi osoittautui ”child protection or child care” AND ”critical incident technique”. Eri hakulausekkeiden yh-

Taulukko 1. Aineistohaun keskeiset hakusanat ja tietokannat

Lastensuojelu	Kriittiset tapahtumat	Kriittisten tapahtumien tekniikka/menetelmä/tutkimus	Tietokannat
Child welfare Child protection Child care Child abuse Child neglect Child maltreatment	Critical? Incident?	Critical incident technique Critical incident method? Critical incident research Critical incident stud? Critical incident analys?	Arts & Humanities Citation Index (ISI), Business Source Elite (EBSCO), EBSCOhost academic Research Premier, Emerald Journals (Emerald), JSTOR Arts & Sciences I Collection, ScienceDirect (Elsevier), Social Sciences Citation Index (ISI), Social Services Abstracts (ProQuest), SocINDEX with FULL Text (EBSCO), Sociological Abstracts (ProQuest), ARTO – kotimainen artikkeliviitetietokanta

distelminä saatiin hauissa tietueita, joiden lukumäärä vaihteli 67 ja 82 välillä. Näistä tietueista valittiin abstraktien ja avainsanojen perusteella sopivimmat artikkelit tarkempaan tarkasteluun. Tiivistelmien ja kokotekstien tarkastelun tuloksena aineistoon valittiin lopulta yhteensä 11 artikkelia (ks. taulukko 2). Nämä artikkelit liittyivät kriittisten tapahtumien menetelmään ja lastensuojelun sosiaalityöhön. Poissulkevana ja rajaavana kriteerinä pidettiin sitä, että artikkeli ei suoraan liittynyt lastensuojelun sosiaalityöhön tai jos artikkelissa ei ollut mainintaa kriittisten tapahtumien menetelmästä.

Aineiston analyysivaiheessa artikkelit taulukoitiin artikkelin aiheen, kotimaan, tekijän/tekijöiden ja julkaisuvuoden sekä artikkelin aineiston, menetelmien ja keskeisten tulosten mukaan. Tutkimusaineiston artikkelie-

ta kuvaavan taulukon (taulukko 2.) sarakkeisiin valittiin tätä artikkelia varten asetetun kysymyksenasettelun kannalta olennaisimmat kategoriat. Artikkeleista varhaisin on vuodelta 1990 ja viimeisin vuodelta 2013. Artikkeleista kolme on Isosta-Britanniasta, yksi Australiasta, kaksi Yhdysvalloista, neljä Uudesta-Seelannista ja yksi Ruotsista.

KRIITTISTEN TAPAHTUMIEN MENETELMÄN KÄYTTÖ LASTENSUOJELUTUTKIMUKSESSA

Artikkeleista kolme oli teoreettisesti tai kuvailevasti jäsenyneitä katsauksia kriittisten tapahtumien menetelmän käyttöön tai soveltamiseen lastensuojelussa (Mills & Vine 1990; Rzepnicki & Johnsson 2005; Brenner & Freundlich 2006). Loput kahdeksan artikkelia olivat empiiriseen tutkimusaineistoon pohjautuvia tutkimuksia. Näiden ar-

Taulukko 2. Tutkimusaineiston artikkelit

Tekijä/tekijät	Vuosi	Kotimaa	Tutkimusartikkelin aihe	Tutkimusote ja aineisto
1. Milss Chris & Vine Pauline	1990	Iso-Britannia	Kriittisten tapahtumien menetelmä lapsen kuolemaan johtaneiden tapausten syiden tutkimassa	Teoreettinen katsaus
2. Banach Mary	1998	Yhdysvallat	Lapsen edun määrittäminen lastensuojelun asiantuntijoiden päätöksenteossa	Kvalitatiivinen/haastatteluaineisto
3. Gould Nick	1999	Iso-Britannia	Lastensuojelun päätöksenteon ja -prosessin heikkoudet ja niitä selittäviä tekijät	Kvalitatiivinen/dokumenttiaineisto
4. Wagner Regine, van Reyk Paul & Spence Nigel	2001	Australia	Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työtyytyväisyyteen ja -moraaliin liittyvät vahvistavat ja heikentävät tekijät	Kvalitatiivinen/dokumenttiaineisto
5. Rzepnicki Tina & Johnson Penny	2005	Yhdysvallat	Artikkelin tarkoituksena on esitellä kriittisten tapahtumien menetelmälle perustuva Root cause analysis -menetelmä	Teoreettinen katsaus
6. Brenner Eliot & Freundlich Madelyn	2006	Yhdysvallat	Artikkeli kuvaa automaattista kriittisten tapahtumien raportoinnin systeemiä (CIR) liittyen lasten turvallisuutta määrittäviin tekijöihin sijaishuollossa	Teoreettinen katsaus
7. Tingberg Björn, Bredlöv Britt & Ygge Britt-Marie	2008	Ruotsi	Sairaanhoidtajien hoitokokemukset tapauksissa, joissa lapsen vanhempaa epäillään lapsensa pahoinpitelystä	Kvalitatiivinen/haastatteluaineisto
8. Keddell Emily	2011	Uusi-Seelanti	Lastensuojelun työntekijöiden päättelyn ja merkityksenannon prosessi	Kvalitatiivinen/haastatteluaineisto
9. Stanley Tony, Du Plessis Rosemary & Austrin Terry	2011	Uusi-Seelanti	Lastensuojelutyöhön liittyvien verkostojen ja lasta koskevan tiedon vuorovaikutus riskilapsen määrittämisessä	Kvalitatiivinen/haastatteluaineisto
10. Keddell Emily	2012	Uusi-Seelanti	Lastensuojelutyöntekijöiden päätöksentekoprosessi ja riskin hallinta	Kvalitatiivinen/haastatteluaineisto
11. Stanley Tony	2013	Uusi-Seelanti	Riskilapsuuden määrittäminen päätöksenteossa	Kvalitatiivinen/haastatteluaineisto

tikkeleiden metodologia oli pääasiassa kvalitatiivinen. (Ks. taulukko 2.) Tutkimukset perustuivat puolistrukturoituun haastatteluaineistoon, kuitenkin poikkeuksena yksi tutkimus, jossa käytettiin dokumenttiaineistoa (Gould 1999). Kiinnostava tulos on, että kaikissa artikkeleissa menetelmää käytetään muunnellusti tai sovelletusti Flanaganin

alkuperäisestä tutkimusajatuksesta. Artikkeleissa todetaan tutkimusasetelman pohjautuvan sovelletusti kriittisten tapahtumien menetelmään tai lähestymistapaan (esim. Tingberg ym. 2008). Kriittisten tapahtumien menetelmästä käytetään artikkeleissa myös erilaisia käsitteellisiä määritelmiä kuten ”critical incident analysis” (Gould 1999), ”root

cause analysis” (Rzepnicki & Johnson 2005) tai ”critical incident framework” (Keddell 2011). Huomionarvoista on myös, että se ei ole tutkimuksen ainoa tutkimusmenetelmä yhdessäkään artikkelissa, vaan yksi osa tutkimuksen empirian kokonaisuutta (esim. Wagner ym. 2001; Keddell 2011).

Kaikkiaan aineistona olevat tutkimukset todettiin hyvin heterogeenisiksi eikä niiden tarkastelu yhtenä kokonaisuutena ollut mahdollista. Tutkimukset olivat erilaisia lähestymistavaltaan ja sen suhteen, millainen käytötapa kriittisten tapahtumien menetelmällä tutkimuksessa oli. Artikkeleiden sisällön analyysin tuloksena oli aineiston jakautuminen kolmeen luokkaan kriittisten tapahtumien menetelmän käyttötavan perusteella (ks. taulukko 3).

Artikkeliaineiston ensimmäinen luokka sisältää kolme artikkelia, jotka käsittelevät lastensuojelun päätöksenteossa ja tilannearvioinnissa tapahtuneita virheitä ja niitä selittäviä tekijöitä tapauksissa, joissa lapsi on menehtynyt (Mills & Vine 1990; Rzepnicki & Johnson 2005; Gould 1999). Näissä artikkeleissa kriittisten tapahtumien menetelmän kohteena ovat tapahtumat, jotka ovat kriittisiä, vaikuttavia ja ratkaisevia lastensuojeluprosessin aikana. Artikkeleissa kirjoittajien tapa lähestyä kriittisten tapahtumien menetelmää on retrospektiivinen. Menetelmä esitellään artikkeleissa jälkikäteisarvioinnin välineenä ja sen avulla pyritään selittämään (Mills & Vine 1990) tai jäljittämään (Rzepnicki & Johnson 2005) lapsen kuolemaan johtaneiden tapahtumien kulkua ja virhearviointiin vaikuttaneita tekijöitä. Rzepnicki ja Johnson (2005)

Taulukko 3. Kriittisten tapahtumien menetelmän käytön jakautuminen luokkiin käytetyn lähestymistavan, artikkeleiden lukumäärän, kirjoittajien ja julkaisuvuoden mukaan

Kriittisten tapahtumien menetelmän käyttötarkoitusta kuvaava luokka	Lähestymistapa	Artikkeleita yhteensä, kirjoittajat ja julkaisuvuodet
1) lastensuojelussa kohdattavien virheiden ja riskien raportointiin ja selittämisen menetelmänä	- selittävä, objektiivinen - riskien havaitseminen	3 Mills & Vine 1990; Rzepnicki & Johnson 2005; Gould 1999
2) empiirisenä tutkimus- ja analyysimenetelmänä lastensuojelututkimuksessa	- empiirinen tiedonmuodostus - riskien kartoitus	3 Banach 1998; Wagner ym. 2001; Tingberg ym. 2008
3) lastensuojelun ennaltaehkäisevien menettelytapojen tarkastelemisen menetelmänä	- ymmärtävä, subjektiivinen - riskien hallinta	5 Brenner & Freundlich 2006; Keddell 2011; 2012; Stanley ym. 2011; Stanley 2013

jäljittävät tutkimuksessaan organisatorisia prosesseja, jotka vaikuttavat virheelisen päätöksenteon taustalla. Gould (1999) puolestaan käyttää menetelmää lastensuojelun asiakirja-aineistoon paljastaakseen päätöksenteon prosessin heikkouksia, erityisesti eri toimijoiden välisen yhteistyön toimivuutta.

Näissä ensimmäisen luokan artikkeleissa kriittisten tapahtumien menetelmän lähestymistapa on selittävä ja pyrkii objektiivisuuteen. Artikkelit myötäilevät Flanaganin alkuperäisajatusta kriittisten tapahtumien menetelmästä korostamalla tapahtumaa (lapsen kuolema), inhimillistä toimintaa ja käyttäytymistä tapahtuman yhteydessä. Keskeistä artikkeleissa ovat tapahtumaan johtaneet syyt ja tekijät. Kriittisten tapahtumien menetelmän avulla paljastetaan ja selitetään lastensuojelun käytäntöjen virheitä ja pyritään näin jäljittämään syy-seuraussuhde tapahtumien ja toimijoiden välille. Tulosten avulla todennetaan lasta koskevia riskejä ja sitä, miksi riskeihin vastataan tietyllä tavalla. Tavoitteena on vähentää lapsen kuolemaan johtaneiden lastensuojelutapausten määrää tuomalla esiin lapsen ja perheeseen liittyviä riskitekijöitä. Tarkoituksena on, että lasta koskevat riskit voidaan ennalta identifioida ja näin tarkentaa lapsen kaltoinkohtelun ja kuoleman riskin todennäköisyyttä.

Artikkeliaineiston toinen luokka sisältää kolme artikkelia, joissa kriittisten tapahtumien menetelmää käytetään empiirisenä tutkimus- ja analyysimenetelmänä (Banach 1998; Wagner ym. 2001; Tingberg ym. 2008). Toisen luokan artikkelit valittiin sen perusteella, että näissä artikkeleissa kriittisten tapahtumien menetelmää käytetään puh-

taimmin Flanaganin alkuperäistarkoituksessa, empiirisen tutkimusaineiston keräämiseen, analyysiin ja tulkintaan. Mary Banachin (1998) tutkimus kohdistuu lastensuojelun keskeiseen käsitteeseen, lapsen etuun ja sitä määrittäviin kriittisiin tekijöihin perheoikeuden päätöksenteossa. Tutkimuksessa haastateltiin 50 perheoikeuden asiantuntijaa. Aineistosta tunnistettiin 725 lapsen etua määrittävää kriittistä tekijää, jotka ryhmiteltiin kolmeen toisensa yhdistävään kategoriaan. Regine Wagnerin ja kumppaneiden (2001) tutkimuksessa menetelmää on hyödynnetty tutkittaessa lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työtyytyväisyyteen ja työmoraliin vaikuttavia kriittisiä kuormittavuus- ja kannustavuustekijöitä. Narratiivinen aineisto käsitti normaalista työnkuvasta poikkeavien tapahtumien kuvauksia ja niihin liittyviä kriittisiä tekijöitä. Tutkimus keskittyi yksilöön, ryhmään, organisaatioon ja hallintoon liittyvien tekijöiden heikkouksiin ja vahvuuksiin.

Tingbergin ja kumppaneiden (2008) artikkeli valittiin tämän tutkimuksen artikkeliaineistoon, vaikka se lukeutuu hoitotieteen alaan. Artikkelin aihe käsittelee lastensuojelua sen laajassa merkityksessä, kaikille kuuluvana asiana. Artikkelia voidaan näin soveltaa aiheensa puolesta myös lastensuojelun sosiaalityöhön (ks. Corlet & Taylor 2009). Artikkeli kohdistuu sairaanhoitajien ammatillisuutta määrittäviin kriittisiin tekijöihin tilanteissa, joissa vanhemman on epäilty syyllistyneen lapsensa pahoinpitelyyn. Tutkimusaineiston muodostaa 11 sairaanhoitajan haastattelua. Ammatillisuuteen vaikuttavia kriittisiä tekijöitä olivat eettinen ristiriita lapsen hoidon ja vanhemman tuomitsemisen välillä, lapsen turvalli-

suuden takaaminen sekä ammatillisen tuen ja jälkihoidon tarve. Tingbergin ja kumppaneiden (2008) artikkeli on hyvä esimerkki kriittisten tapahtumien menetelmän käytöstä ammatillisuuden tutkimuksessa. Vastaava tutkimus olisi mahdollista toteuttaa myös lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden keskuudessa.

On kiinnostava tulos, että tätä artikkelia varten tehdystä artikkeliaineistosta löytyi ainoastaan kolme artikkelia, joissa kriittisten tapahtumien menetelmä voitiin tunnistaa puhtaasti empiirisessä käytössä, tutkimusmenetelmänä. Artikkeliaineiston muissa tutkimuksissa tutkimusprosessia ei ole kirjoitettu auki, minkä vuoksi niistä ei käy ilmi, miten kriittisten tapahtumien menetelmää on käytetty. Osassa tutkimuksista vain todetaan, että tutkimusta on innoittanut kriittisten tapahtumien menetelmä (esim. Keddell 2011; Stanley 2013). Yllättävää on myös, että tämän aineiston tutkimukset on toteutettu pääasiassa kvalitatiivisesti ja haastattelumenetelmin, vaikka kriittisten tapahtumien menetelmä on joustava tutkimusmenetelmä ja se antaa mahdollisuudet erilaisiin menetelmällisiin toteutuksiin, esimerkiksi kyselymuotoisesti tai tekstiaineiston muodossa.

Artikkeliaineiston kolmas luokka sisältää yhteensä viisi artikkelia (Brenner & Freundlich 2006; Keddell 2011; 2012; Stanley ym. 2011; Stanley 2013). Artikkeleissa kriittisten tapahtumien menetelmä toimii lastensuojelun ennaltaehkäisevien menettelytapojen tarkastelemisen menetelmänä. Objektivisen ja selittävän tutkimuksen sijaan näissä artikkeleissa kriittisten tapahtumien menetelmää käytetään enemmän subjektiivisessa ja ymmärtävässä

merkityksessä. Artikkeleissa tarkastelun suunta ei ole vain retrospektiivinen jälkikäteistulkinta tapahtumiin johtaneista syistä, vaan näissä artikkeleissa tarkastellaan lastensuojelun työkäytäntöjä ja sitä sosiaalista kontekstia, jossa lasta koskeva päätöksenteko tehdään. Tarkoituksena on löytää uusia käytäntöjä ennaltaehkäisevään työhön ja näin vähentää virheiden teon mahdollisuutta päätöksenteossa.

Flanagania mukaillen kolmannen luokan artikkeleissa kriittisten tapahtumien menetelmä toimii korostaen tapahtuman kokijan kokemusta ja kokemuksen merkitystä. Niissä korostuu myös kokijan antama määrittäminen esimerkiksi lapsen kohdistuvista riskeistä ja niiden tilannearviointina osana päätöksentekoa (Stanley 2013). Tapahtumaan johtaneiden syiden sijaan artikkeleissa pyritään tunnistamaan lastensuojelun subjektiivisia menettelytapoja; tapoja tehdä ja toimia ja sitä, miten riski ilmionä konstruoidaan sosiaalisesti. Esimerkiksi Keddell (2011) käyttää kriittisten tapahtumien menetelmää soveltaen tarkoituksenaan jäljittää kriittisten hyvien käytäntöjen (critical best practices) kriteerejä ja määrittäksiä. Brenner ja Freundlich (2006) puolestaan kuvaavat automatisoidun kriittisten tapahtumien raportoinnin systeemin, joka on kehitetty sijaishuoltoa tarjoaville palvelutahoille erityisesti lasten ja sijaishuoltopaikan henkilökunnan turvallisuuden takaamisen välineeksi. Näissä artikkeleissa kriittisten tapahtumien menetelmää käytetään luomaan uutta tietoa siitä, miten lastensuojelun työntekijät konstruivat työtään ja millaiset tekijät myötävaikuttavat työn onnistumiseen. Strategisesti niissä tuotetaan kriittisten tapahtumien menetelmän avulla tietoa

siitä, miten lasta koskevat riskit saavat merkityksensä lastensuojelun kontekstissa ja miten riskit ovat hallinnoitavissa.

JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän artikkelin tavoitteena oli tuottaa tietoa kriittisten tapahtumien menetelmän käytöstä ja sen mahdollisuuksista lastensuojelun sosiaalityön tutkimuksessa. On ilmeistä, että menetelmän avulla voidaan tutkia lasta koskevaa päätöksentekoa ja sen vaikuttavuutta. Voidaan myös todeta, että menetelmä on hyödyksi tuottaessa tietoa lasta koskevan tilannearvioinnin ja päätöksenteon kohteista ja sisällöistä, sekä myös niiden vaiheista ja prosesseista. Olennaista on myös tiedon saaminen siitä, mitkä tekijät lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden toiminnassa edistävät ja toisaalta estävät hyvää tilannearviointia ja päätöksentekoa. On kuitenkin tärkeää pohtia, miten kriittisten tapahtumien tutkimuksen kautta saatua tietoa hyödynnetään lastensuojelun työkäytännöissä ja miten saatu tieto on suhteessa arvioinnin ja päätöksenteon menetelmiin ja malleihin.

Artikkeliaineiston perusteella voidaan sanoa, että kriittisten tapahtumien menetelmää on käytetty huonosti vaikuttavien lastensuojelutoimien tutkimukseen ja etsitty selittäviä tekijöitä epäonnistumisille. Tämä retrospektiivinen lähtökohta menetelmän käytölle oli ominaista aineiston varhaisimpien artikkeleiden kohdalla. Toisaalta menetelmää on hyödynnetty tutkimuksissa, joissa on haluttu tuottaa tietoa lastensuojelun työkäytännöistä erityisesti liittyen lastensuojelun päätöksentekoprosessiin ja tiedontuotantoon esimerkiksi lasta koskevien riskien arvioin-

nissa. Tämä lähtökohta oli ominaista artikkeliaineiston viimeaikaisimmille artikkeleille. Kiinnostava huomio on, että tapahtumien (esimerkiksi lapsen kuoleman) syiden ja virheiden jäljittämiseen pyrkivän tutkimuksen lisäksi menetelmää on alettu käyttää myös lastensuojelun työkäytäntöjen tutkimukseen. Tällöin tarkoituksena on selittävän tutkimuksen sijaan pyrkimys ymmärtävään tutkimukseen siitä, miten lastensuojelun työntekijät jäsentävät lasta koskevaa tietoa osana tilannearviointia ja päätöksenteon prosessia. Samalla tarkastelun suunta kääntyy enemmän nykyhetkeä ja tulevaisuutta koskevaksi retrospektiivisyyden sijaan.

On hyvä huomioida, että artikkelin kirjallisuushaun englanninkieliset hakusanat tuottivat haun tuloksena artikkeleita, jotka edustavat pääasiassa anglo-amerikkalaisten maiden lastensuojelua. Näissä maissa lastensuojelussa tehtävä tilannearviointi on lähtökohtaisesti ollut lapsen riskejä kartoittavaa 1980-luvulta lähtien (Parton 2011). Tämä voi olla yksi mahdollinen selitys sille, että riskilähtöisyys ja päätöksenteon tarkkuus painottuivat artikkeliaineiston lastensuojelututkimusten aiheissa ja tavassa, jolla kriittisten tapahtumien menetelmää on käytetty 1990-luvulta lähtien. Myös tulkinta menetelmän objektiivisen ja subjektiivisen lähestymistavan välillä on johdettavissa anglo-amerikkalaisen lastensuojelun kulttuurista, jossa objektiivisesti havaittavissa ja mitattavissa olevasta arvioinnin tavasta on edetty arvioinnin subjektiluonnetta ja kontekstia korostavaan lähestymistapaan tai näiden yhdistelmään (Houston 2001; Gilbert ym. 2011). Samalla kriittisten tapahtumien menetelmän tarkastelutavan suunta on kääntynyt

epäonnistumisten ja niiden syiden tutkimuksesta kohti onnistumisten ja hyvien käytäntöjen tutkimusta (Ferguson 2003).

Kriittisten tapahtumien menetelmän käytön historiaan ja laajuuteen suhteutettuna on yllättävää, että menetelmää on tämän artikkelin aineiston perusteella käytetty varsin vähän lastensuojelun tutkimusaiheisiin. On kuitenkin hyvä huomioda, että artikkelin aineistohaun kielivalinta ja muut rajaukset ovat voineet jättää menetelmällä tehtyä tutkimusta katveeseen. Haun ulkopuolelle on jäänyt esimerkiksi eri maiden lastensuojelutapauksista tehtyjä raportteja, joissa on viranomaisselvityksinä tutkittu lapsen kuolemaan johtaneita syitä ja tapahtumien kulkuja (ks. esim. Laming Report 2003; Report of the Gove Inquiry... 1995).

Suomen lastensuojelun nykytilaa selvittänyt työryhmä toteaa useita kehittämiskohteita lastensuojelua koskevaan tutkimukseen ja käytännön työhön (Kananaja ym. 2013). Keskeinen kehittämiskohde on tutkimusperustaisen lastensuojelun vahvistaminen. Kriittisten tapahtumien menetelmä on yksi tutkimuksellinen keino tuottaa tutkimusperusteista tietoa. Tämä artikkeli osoittaa, että sitä hyödyntämällä voidaan lisätä tietoa muun muassa lastensuojelun tilanearvioinnin kriittisistä tekijöistä, työskentelyn taustalla vaikuttavasta hiljaisesta tiedosta tai niistä kriittisistä tekijöistä, jotka toisaalta vaikeuttavat ja toisaalta mahdollistavat lastensuojelutyön onnistumista. Menetelmällä olisi ilmeinen paikka ja mahdollisuus lastensuojelun tutkimusaiheiden- ja menetelmien joukossa. Menetelmää voisi hyödyntää myös yhtenä työmenetelmänä kartoitettaessa lapsen ja perheen

elämän kriittisiä tapahtumia ja niiden merkitystä lapsen nykytilanteeseen.

VIITE

1 Artikkelit perustuu Suomen Akatemian rahoittamaan hankkeeseen Needs, Processes and Outcomes in Child Protection, josta on aiemmin ilmestynyt kriittisten tapahtumien menetelmää käsittelevä artikkeli Vornanen, Riitta & Jaakola, Anne-Mari & Pölkki, Pirjo & Pohjanpalo, Heidi & Miettinen, Janissa (2012) Kriittisten tapahtumien tutkimus sosiaalipalvelujen tutkimuksessa. *Hallinnon tutkimus* 31 (3), 203–216. Menetelmän keskeiset piirteet on esitelty myös tässä artikkelissa.

KIRJALLISUUS

- Andersson, Bengt-Erik & Nilsson, Stig-Göran (1964) Studies in the Reliability and validity of the critical incident technique. *Journal of Applied Psychology* 48 (6), 398–403.
- Askeland, Gurid Aga & Bradley, Greta (2009) Linking critical reflection and qualitative research on an African social work master's programme. *International Social Work* 50 (5), 671–685.
- Banach, Mary (1998) The best interest of the child: Decision-making factors. *Families in Society* 79 (3), 331–340.
- Bendsen, Preben & Hensing, Gunnel & McKenzie, Lotta & Stridsman, Anna-Karin (1999) Prescribing benzodiazepines - a critical incident study of a physician dilemma. *Social Science & Medicine* 49 (4), 459–467.
- Brenner, Eliot & Freundlich, Madelyn (2006) Enhancing the safety of children in foster care and family support programs: Automated critical incident reporting. *Child Welfare* 85 (3), 611–632.
- Butterfield, Lee D. & Borgen, William A. & Amudson, Norman E. & Maglio, Asa-Sophia (2005) Fifty years of the critical incident technique: 1954–2004 and beyond. *Qualitative Research* 5 (4), 475–497.
- Byrne, Michelle (2001) Critical incident technique as a qualitative research method.

- AORN journal 74 (4), 538–539.
- Carr, Susan M. (2005) Knowing nursing - the challenge of articulating knowing in practice. *Nursing Education in Practice* 6 (6), 333–339.
- Chell, Elizabeth (2005) Critical incident technique. Teoksessa Catherine Cassell & Gillian Symon (toim.) *Essential guide to qualitative methods in organizational research*. London: SAGE, 45–60.
- Corlet, Jo & Taylor, Juliet (2009) Commentary on Tingberg B, Bredlov B & Ygge B-M (2008) Nurses' experience in clinical encounters with children experiencing abuse and their parents. *Journal of Clinical Nursing* 18 (22), 3202–3204.
- Davies, Miranda, Harries, Priscilla, Cairns, Deborah, Stanley, David, Gilhooly, Mary, Gilhooly, Kenneth, Notley, Elizabeth, Gilbert, Anthony, Penhale, Bridget & Hennesy, Catherine (2011) Factors used in the detection of elder financial abuse: A judgement and decision-making study of social workers and their managers. *International Social Work* 54 (3), 404–420.
- Davies, Hilary & Kinloch, Helen (2000) Critical incident analysis. Facilitating reflection and transfer of learning. Teoksessa Vivienne E. Gree & Macaulay C. *Transfer of learning in professional and vocational education*. Florence: Routledge, 137–147.
- Doherty, John B. & DeWeaver, Kevin L. (2002) Critical incidents in the lives of elders with a disability: Factors leading to institutional placement. *Journal of Gerontological Social Work* 38 (4), 39–51.
- Dworkin, Joan (1988) To certify or not to certify: Clinical social work decisions and involuntary hospitalization. *Social Work in Health Care* 13 (4), 81–98.
- Edvardsson, Bo & Roos, Inger (2001) Critical incident techniques. Towards a framework for analyzing the criticality of critical incidents. *International Journal of Service Industry Management* 12 (3), 251–268.
- Ellonen, Noora & Kivivuori, Janne & Kääriäinen, Juha (2007) Lapset ja nuoret väkivallan uhreina. *Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita* 64/2007.
- Ferguson, Harry (2003) Outline of a critical best practice perspective on social work and social care. *British Journal of Social Work* 33 (8), 1005–1024.
- Flanagan, John C. (1954) The Critical Incident Technique. *Psychological Bulletin* 51 (4), 327–358.
- Fook, Jan & Ryan, Martin & Hawkins, Linnette (1997) Towards a theory of social work expertise. *British Journal of Social Work* 27 (3), 399–417.
- Fook, Jan (2000) The lone crusader: Constructing enemies and allies in the workplace. Teoksessa Lindsay Napier & Jan Fook (toim.) *Breakthrough in practice. Theorising critical moments in social work*. London: Whiting & Birch, 186–200.
- Fook, Jan (2002) *Social Work. Critical Theory and Practice*. London: Sage.
- Fägerskiöld, Astrid & Timpka, Toomas & Ek, Anna-Christina (2003) The view of the child health nurse among mothers. *Scandinavian Journal of Caring Sciences* 17 (2), 160–168.
- Gilbert, Neil & Parton, Nigel & Skivenes, Marit (2011) Changing Patterns of response and emerging orientations. Teoksessa Neil Gilbert, Nigel Parton & Marit Skivenes (toim.) *Child protection systems. International trends and orientations*. New York: Oxford University Press, 243–258.
- Gould, Nick (1999) Developing a qualitative approach to the audit of inter-disciplinary child protection practice. *Child Abuse Review* 8 (3), 193–199.
- Gremler, Dwayne D. (2004) The Critical Incident Technique in Service Research. *Journal of Service Research* 7 (1), 65–88.
- Hansen, Eric Wayne (2009) School social workers' relationships with parents: A critical incident field study. *Dissertation Abstracts International, A: the Humanities and Social Sciences* 69 (12), 4683.
- Haverinen, Riitta (1998) Kriittisten palvelutapahtumien tutkiminen – kohti hyviä palvelukokemuksia? Teoksessa Riitta Haverinen, Leila Simonen & Irma Kiikkala (toim.) *Kohtaamisia sosiaali- ja terveystieteiden areenoilla. Stakes Raportteja* 221. Helsinki: Stakes, 82–98.
- Houston, Stan (2001) Transcending the fissure in risk theory: critical realism and child welfare. *Child and family Social Work* 6 (3), 219–228.
- Iedema, Rick & Flabouris, Arthas & Grant, Susan & Jorm, Christine (2006) Narrativizing errors of care: Critical incident reporting in clinical practice. *Social Science & Medicine* 62 (1), 134–144.

- Jomppanen, Maarit (2010) Eettisesti haastavat tilanteet lastensuojelun sosiaalityössä. Pro gradu –tutkielma. Yhteiskuntatieteiden laitos. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.
- Kain, Daniel L. (2004) *Owning Significance: The critical incident technique in research*. Teoksessa Kathleen deMarras & Stephen D. Lapan (toim) *Foundations for research. Methods of inquiry in education and the social sciences*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates, 69–85.
- Kallio, J. Tomi (2006) Laadullinen review –tutkimus metodina ja yhteiskuntatieteellisenä lähestymistapana. *Hallinnon tutkimus* 25 (2), 18–28.
- Kananoja, Aulikki & Lavikainen Marjo & Oranen Mikko (2013) *Toimiva lastensuojelu –selvitysryhmän raportti. Raportteja ja muistioita 19*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Keddell, Emily (2011) Reasoning Processes in Child Protection Decision Making: Negotiating Moral Minefields and Risky Relationships. *British Journal of Social Work* 41 (7), 1251–1270.
- Keddell, Emily (2012) Going home: Managing “risk” through relationship in returning children from foster care to their families of origin. *Qualitative Social Work* 101 (6), 604–620.
- Kemppainen, Jeanne K. (2000) The critical incident technique and nursing care quality research. *Journal of Advanced Nursing* 32 (5), 1264–1271.
- Koponen, Päivikki & Perälä, Marja-Leena & Räikkönen, Outi (2000a) Kriittisten tapahtumien tekniikka tutkimusmenetelmänä – metodien tarkastelu (osa I): *Hoitotiede* 12 (4), 164–172.
- Koponen, Päivikki & Perälä, Marja-Leena & Räikkönen, Outi (2000b) Kriittisten tapahtumien tekniikka tutkimusmenetelmänä väestökyselyssä – naiset hoitokokemuksensa kuvaajina (osa II). *Hoitotiede* 12 (4), 173–183.
- Kumpula, Kristiina (2013) 8-vuotiaan kuolemaan johtaneet tapahtumat. *Oikeusministeriön julkaisu* 32/2013.
- Laming Report (2003) *The Victoria Climbié Inquiry: Report of an Inquiry by Lord Laming (Cm 5730)*. London, Stationery Office. <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20130401151715/https://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/CM-5730PDEpdf>. Luettu 15.4.2014.
- Lasten kuolemat (2014) Tutkintaselostus Y2012-S1. Onnettomuustutkintakeskuksen S-julkaisu 1/2014. <http://www.turvallisuustutkinta.fi/fi/index/tutkintaselostukset/muutonnettomuudet/tutkintaselostuksetvuosittain/muutonnettomuudet2012/y2012-s1lastenkuolemat.html>. Luettu 4.5.2014.
- Lehti, Matti (2013) Henkirikoskatsaus. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 29/2013. www.optula.om.fi. Luettu 23.7.2013.
- Lister, Pam Green & Crips, Beth R. (2007) Critical incident analyses: A practice learning tool for students and practioners. *Practice* 18 (1), 47–60.
- Martin, Geoffrey W. & Mitchell, Gordon (2001) A Study of critical incident analysis as a route to identification of change necessary in clinical practice: addressing the theory-practice gap. *Nurse Education in Practice* 1 (1), 27–34.
- Minghella, Edana & Benson, Anne (1995) Developing reflective practice in mental health nursing through critical incident analysis. *Journal of Advanced Nursing* 21 (2), 205–213.
- Mills, Chris & Vine, Pauline (1990) Critical incident reporting – an Approach to reviewing the investigation and management of child abuse. *British Journal of Social Work* 20 (3), 215–220.
- Munro, Eileen (1999) Common errors of reasoning in child protection work. *Child Abuse & Neglect* 23 (8), 745–758.
- Munro, Eileen (2005) Improving practice: child protection as a systems problem. *Children and Youth Service Review* 27 (4), 375–391.
- Mäntysaari, Mikko & Aalto, Anu-Riikka & Maaniittu, Maisa (1996) “...On oltava hirveän vahva.” *Asiakaspalautetta sosiaalihuollosta. Aiheita* 19. Helsinki: Stakes.
- Oterholm, Inger (2009) Online critical reflection in social work education. *European Journal of Social Work* 12 (3), 363–375.
- Parton, Nigel (2011) Child protection and safeguarding in England: Changing and competing conceptions of risk and their implications for social work. *British Journal of Social Work* 41 (5), 854–875.
- Payne, Malcolm & Askeland, Gurid Aga

- (2008) Globalization and international social work. Aldershot: Ashgate.
- Piispa, Minna & Taskinen, Jukka & Ewalds, Helena (2012) Selvitys perhe- ja lapsensurmien taustoista vuosilta 2003–2012. Julkaisut 35. Helsinki: Sisäasiainministeriö.
- Pösö, Tarja (2011) Combatting child abuse in Finland: from family to child-centered orientation. Teoksessa Neil Gilbert, Nigel Par-ton & Marit Skivenes (toim.) Child protection systems. International trends and orientations. New York: Oxford University Press, 112–130.
- Report of the Gove Inruiry into Child Protection in British Columbia (1995) Executive Summary. <http://www.qp.gov.bc.ca/gove/>. Luettu 15.4.2014.
- Ross, Niamh & Egan, Bridged (2004) What do I have to come here for, I'm not mad? Children's perceptions of a child guidance clinic. *Clinical Child Psychology and Psychiatry* 9 (1), 107–115.
- Rzepnick, Tina L. & Johnson, Penny R. (2005) Examining decision errors in child protection: A new application of root cause analysis. *Children and Youth Service Review* 27 (4), 393–407.
- Saira, Pentti & Kankainen, Heidi (2014) Perhe- ja lapsensurmien ehkäisy ja estäminen ja viranomaisten välinen tiedonvaihto. Työryhmän selvitys. Julkaisu 1. Helsinki: Sisäministeriö.
- Salmi, Venla & Lehti, Matti & Sirén Reino & Kivivuori, Janne & Aaltonen, Mikko (2009) Perheväkivalta Suomessa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 12/2009. www.optula.om.fi. Luettu 23.7.2013.
- Salminen, Ari (2011) Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. Opetusjulkaisuja 62. Julkisjohtaminen 4. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Savaya, Riki & Gardner, Fiona (2012) Critical reflection to identify gaps between espoused theory and theory in use. *Social Work* 57 (2), 145–154.
- Schluter, Jessica & Seaton, Philippa & Chaboyer, Wendy (2007) Critical incident technique: a user's guide for nurse researchers. *Journal of Advanced Nursing* 61 (1), 107–114.
- Sharoff, Leighsa (2008) Critique of the critical incident technique. *Journal of Research in Nursing*, 13 (4), 301–309.
- Stanley, Tony & Du Plessis, Rosemary & Austin, Terry (2011) Making Networks Work: Social Work Action and children at Risk. *Qualitative Social Work* 10 (1), 49–65.
- Stanley, Tony (2013) Our tariff will rise: Risk, probabilities and child protection. *Health, Risk & Society* 15 (1), 67–83.
- Tingberg, Björn & Bredlöv Britt & Ygge Britt-Marie (2008) Nurses' experience in clinical encounters with children experiencing abuse and their parents. *Journal of Clinical Nursing* 17 (20), 2718–2724.
- Tirri, Kirsi & Koro-Ljungberg, Mirka (2002) Critical incidents in the lives of gifted female Finnish scientists. *The Journal of Secondary Gifted Education* 13 (4), 151–163.
- Turunen, Hannele (2002) Critical learning incidents and use as a learning method. A comparison of Finnish and British nurse student teachers. *Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet* 93. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Virtanen, Johanna (2009) Kriittiset tapahtumat lastensuojelun avoimuuden sosiaalityön prosessissa. Sosiaalityön tutkimuksen laitos. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Vispoel, Walter & Austin, James (1995) Success and failure in junior high school: A critical incident approach to understanding students' attributional beliefs. *American Educational Research Journal* 32 (2), 377–412.
- von Post, Iréne (1996) Exploring ethical dilemmas in perioperative nursing practice through critical incidents. *Nursing Ethics* 3 (3), 236–249.
- Vornanen, Riitta & Jaakola, Anne-Mari & Pölkki, Pirjo & Pohjanpalo, Heidi & Miettinen, Janissa (2012) Kriittisten tapahtumien tutkimus sosiaalipalvelujen tutkimuksessa. *Hallinnon tutkimus* 31 (3), 203–216.
- Wagner, Regine & van Reyk, Paul & Spence, Nigel (2001) Improving the working environment for workers in children's welfare agencies. *Child and family Social Work* 6 (2), 161–178.
- Weyers, Michael L. & van der Berg, Andriette M. (2006) The success factors in community work services: A critical incident study. *International Social Work* 49 (2), 177–187.
- Wolf, Zane & Zuzelo, Patti (2006) "Never again" stories of nurses: Dilemmas in nursing practice. *Qualitative Health Research* 16 (9), 1191–1206.